

PLANIRANJE KOMUNICIRANJA ARHIVA: JAVNI (EDUKACIJSKI) PROGRAMI I INFORMACIJSKE POTREBE HRVATSKOGA OBRAZOVNOG SEKTORA ZA EDUKACIJOM

GORAN PAVELIN
Sveučilište u Zadru
Odjel za turizam i komunikacijske znanosti

UDK: 930.25:659.3/.4
Pregledni članak
Review article

Primljeno
: 2013-12-9
Received

SAŽETAK

Javni (edukacijski) programi podrazumijevaju planiranje načina komunikacije kojom se arhivi okreću upoznavanju javnosti sa svojim radom te animiranje različitih javnosti iz sektora obrazovanja s upoznavanjem i korištenjem arhivskog gradiva. Svrha ovog rada je bila istražiti dosadašnju arhivističku obrazovnu praksu, uvidjeti njezinu moguću uskladivost s općim odgojno-obrazovnim ciljevima Nacionalnog okvirnog kurikula kao i mogućnost implementacije metoda za ostvarenje tih ciljeva javnim arhivističkim programima. Autor navodi recentnija američka istraživanja o korištenju arhivskog gradiva i njegovu značaju pri učenju temeljenom na istraživanju (inquiry based learning). Obrazovni potencijal gradiva, primjenjiv i za naše obrazovne potrebe, prečesto ostaje neiskorišten. Autor predlaže stjecanje novih kompetencija u obrazovanju arhivista u Hrvatskoj, usmjerenih na solidno upravljanje institucijom, planiranje komunikacije s edukatorima osnovnih i srednjih škola i općenito sveučilišnoj zajednici te predlaže modele njihove provedbe.

KLJUČNE RIJEČI: *arhiv, javni, edukacijski programi, korištenje gradiva, korisnici, planiranje komuniciranja*

UVOD

Javni programi igraju ključnu ulogu kada su u pitanju arhivi, posrednici između arhivskih spremišta i javnosti. Uz zadaću identifikacije novih korisnika, vezana je i zadaća podizanja svijesti o tome što su arhivi i što oni sadrže. Već je dulje vremena arhivističkoj profesiji posebno uočljiv općeniti nedostatak znanja o arhivima (Freeman, 1984). Naime, vlada zabrinutost oko nedostatka jasno izraženog identiteta, a to se daje najlakše uočiti u situacijama kada se arhiviste naziva anarhistima ili aktivistima. Podizanje svijesti o arhivima jest putokaz u približavanju informacija o arhivima većem broju ljudi u zajednici. Većini su knjige, časopisi i novine jedina (ili pak glavna) mjerila prema kojima spoznaju svijet informacija (Pavelin, 2012; Dearstyne, 1987). Korištenje javnih

programa za prikupljanje povijesnih izvora i poticanje na njihovu upotrebu može pomoći arhivistima da arhivi postanu pravilo, a ne iznimka kada govorimo o sustavu pronalaznja informacija.

Većina američkih arhivista iznosi brojne priče o povjesničarima koji ne poznaju način organizacije primarnih izvora, njihov sadržaj ni način na koji doći do njih. Nedovoljna pripremljenost povjesničara za provođenje arhivističkog istraživanja podrazumijeva još lošiju pripremljenost studentskih istraživanja na diplomskim razinama (primjerice, u područjima kaznenog prava, socijalne skrbi, mentalnog zdravlja, geografije, zaštite okoliša i drugih usmjerenja). (Pavelin, 2012; Roe, 1988).

Američki arhivisti su počeli shvaćati javnost kao ozbiljnog i motiviranog učenika i u skladu s tom spoznajom počeli oblikovati programe kao odgovor na njihove potrebe. Do tada su arhivi bili područje rezervirano samo za elitu, onaj najobrazovaniji dio populacije, a potrebe ostalog dijela javnosti su se velikim dijelom ignorirale. Međutim, tijekom 60-ih i 70-ih godina dvadesetog stoljeća, arhivisti iniciraju jasno i sustavno oblikovanje teorijskih okvira za razvitak javnih programa. (Roe, *ibid.*)

Arhivi koji žele poticati korištenje arhivskog gradiva, tj. primarnih izvora, moraju znati ne samo koje su informacije tražene među korisnicima nego i koje su im informacije potrebne za pronalazak traženoga. Programi koji su oblikovani tako da zadovoljavaju ove zahtjeve će koristiti brojnim edukatorima, prenositeljima znanja, predškolskom uzrastu, učenicima i studentima te poboljšavati istraživačku vrijednost toga gradiva, tj. njegovim korištenjem.

OSNOVNI ZNAČAJ ARHIVA

Osnovna svrha arhiva je kulturna, a vrijednost dokumentacije je ono što daje ovoj, u suštini kulturnoj svrsi, namjenu i značaj. Kod karakteriziranja kulturne namjene arhiva (Joyce, 1984) naglasak stavlja na termin *kulturna*, a koristi ga u najširem antropološkom smislu. Cilj je ukazati na skup simbola i znakova – način života – koji daje značenje i supstancu ljudskom životu, koje će se prenijeti na nadolazeće generacije. Kao čuvari kolektivnih sjećanja, arhivisti najbolje postižu ovu svrhu identificirajući vrijednosti dokumenata i promovirajući njihov značaj u istraživanju. Arhivisti održavaju i aktivno oblikuju povijesne zapise te pokušavaju osigurati njihovu povezanost s potrebama raznih korisnika: znanstvenika, genealoga, vladinih službenika ili drugih publika privučenih interesima trajnih povijesnih zapisa.

Arhiv prema korisnicima

Prema *Zakonu o korištenju arhivskoga gradiva* hrvatska legislativa određuje formalno-pravni okvir korisnika. Prema *Nacrtu preporuke o Europskoj politici o dostupnosti arhivskog gradiva* kojeg je 1997. donijelo Vijeće Europe pojam korisnika je određen bilo kojom osobom koja rabi arhivsku dokumentaciju, izuzev zaposlenika arhiva. Prema pisanju Živane Hedbeli (Hedbeli, str. 1-6.), opravdanje definiranja identiteta korisnika je opravdanje sredstava koje arhiv dobiva za svoj rad. Ona iz nužnosti određivanja i brojenja tih korisnika promatra mogućnost mjerenja vrjednovanja rada arhiva, njegove učinkovitost te konciznijeg određivanja o pitanju obveza i prava arhiva prema korisnicima. U svom razmišljanju polazi od teze o uključenosti računalnih tehnologija te promjena paradigmi integriranih u društvenim i državnim strukturama, a s vlastitim odrazima na arhivistiku i uredsko poslovanje. U pokušaju definiranja korisnika ona polazi od korisničkih psiholoških potreba i pokušava opravdati ulogu arhiva u zadovoljavanju tih potreba.

Prema Grunigu i Huntu (1984, str. 6.) te Tomiću (2008, str. 51.), arhiv bi trebao upravljati komunikacijom između sebe i svojih javnosti, težiti uspostavi dvosmjerne komunikacije stvaranjem pozitivnih odnosa. S aspekta odnosa s javnošću (Cutlip, Center i Broom, 2000, str. 6.) te Tomiću (2008, str. 196.) ugled arhiva proizlazi iz funkcije menadžmenta. Dakle, arhiv kao provoditelj programa mora znati koji će točno biti rezultati i koristi od javnog programa, kako će se odraziti na osnovne funkcije arhiva te kakve će eventualne koristi njegova izradba u budućnosti donijeti arhivskoj administraciji. Planiranje podrazumijeva usmjerenost na prave osobe, na korištenje pravih komunikacijskih kanala, na izgovor pravih poruka u pravo vrijeme, a sve unutar dogovorenog vremenskog okvira i proračuna. Postizanje temelja uspješnosti proizlazi iz planiranja programa odnosa s javnošću, koje zahtijeva vrijeme i napose, poznavanje procesa planiranja Gregory (2006, str. 194.). Arhivisti bi se trebali osposobljavati za dubinsko referentno intervjuiranje s istraživačima pri identifikaciji potreba korisnika.

Arhivisti pri planiranju komuniciranja treba da se pridržavaju četiri osnovna koraka: (1) definirati ciljeve ustanove, (2) utvrditi prirodu i potrebe svoje publike kako bi njegova primjena imala optimalni učinak, (3) pronaći i dobiti potrebne resurse, (4) odabrati i planirati odgovarajući program. Sve se aktivnosti imaju harmonizirati sa svrhom i odgovornošću ustanove. (Pederson, 1993; Ericson, 2003; Mazzenga, 2011)

Znanje o korisnicima arhiva američki arhivistički sustav promatra kao dio upravljačkog sustava politike arhiva koja dovodi do dobre usluge i dobrih odnosa s javnošću (Finch Freeman, 2003, str. 1.). Naime, utemeljenjem *Society of American Archivist's Task Force on Archives and Society* (TFAS), kojeg predvodi David B. Gracy II i potom James E. Forgety, počinje se propitivati važnost arhiva na nacionalnoj razini. Društvo govori o ulozi arhiva o pitanju korištenja

gradiva, potrebi proširenja arhivističke profesije koja se bavi prikupljanjem, skladištenjem i održavanjem arhiva te u mogućnosti korištenja arhivskog gradiva prema korisničkim potrebama. Pretraživanje arhivskoga gradiva TFAS stavlja u funkciju promoviranja javnih programa, osobnim i zajedničkim razgovorima s arhivistima, a sve radi pronalaženja prikladnih načina kako promovirati arhiv i dati javnosti na uvid koji se materijali nalaze u arhivu te kako se koristiti s njima. Javni programi arhiva integriraju se u cijeli program koji je pokraj dosadašnjih stavki uveo i planiranje temeljeno na percepciji javnosti, na osviještenosti o arhivima, na tome kako javnost gleda na arhiv te kako arhivi mogu biti interpretirani u javnosti, ukratko - odnose s javnošću. Arhivisti najbolje promoviraju korištenje svojih sadržaja tako što stvaraju izravnu vezu između njihovih istraživačkih primjena i ljudi kojima bi one mogle biti od značaja. Da bi to ostvarili arhivisti moraju steći što više znanja o sadržajima s kojima raspolažu. Tek onda arhivisti mogu izaći u susret istraživačima, kako bi pojačali i proširili područja na kojima se pojedini dokument može primijeniti.

KORIŠTENJE ARHIVSKOG GRADIVA

Korištenje arhivskog gradiva proizlazi iz službenih razloga, iz privatnih razloga i/ili osobnog interesa, zbog školovanja ili studiranja. Razne su želje i potrebe korisnika u odnosu na arhivske fondove, različite javnosti pristupaju arhivu. Arhiv posjećuju domaći povjesničari i istraživači, strani istraživači, građani profesionalnih usmjerenja i hobističkih interesa. U korištenje spada pregled, prepisivanje, objavljivanje i izlaganje gradiva, izradba preslika te posudba i izdavanje ovjerenih prijepisa ili preslika. Pravo na korištenje arhivskoga gradiva imaju svi korisnici pod jednakim uvjetima. Arhivsko gradivo daje se na korištenje za službene potrebe, za znanstvena istraživanja, za publicističke potrebe, za potrebe nastave, za izložbe, za objavljivanje, radi ostvarivanja ili zaštite osobnih prava te radi drugih opravdanih potreba. Korištenje arhivskoga gradiva podrazumijeva uporabu obavijesnih pomagala o gradivu i samoga gradiva bez obzira na kojem je nosaču zapisa sačuvano. (Narodne novine, br. 105/1997., br. 64/2000., br. 65/2009)

Arhivist pri sređivanju i obradbi arhivskoga gradiva polazi s predznanjem o historijskom ambijentu u kojem je ono nastalo, u njemu prepoznaje uzročno posljedični slijed zbivanja, razloge nekog stanja, uvjetovanost neke tvrdnje, tj. faktografiju dokumenta kao jedno od bitnih pretpostavki za formiranje unutaršnjeg reda arhivskog fonda i njegove obradbe. Kvaliteta informacija o fondu uvelike ovisi o informiranosti arhivista, o njegovu poznavanju historijskog procesa razvoja društva i poznavanja drugih historijskih činjenica.

Gradivo se, potom, sređuje i opisuje sukladno načelu provenijencije i prvobitnog reda. Načelo provenijencije znači da treba čuvati kontekst u kojem je dokument nastao, veze između dokumenta i njihova stvaratelja te veze među samim dokumentima. Kontekst uključuje znanje o tome gdje je dokument nastao, u okviru kojeg procesa, za koju svrhu, za koga, kada i kako ga je primatelj zaprimio te kako je došao u naše ruke.

Nakon sređivanja gradivo se opisuje. Opisom se ono identificira i pojašnjava se kontekst i sadržaj radi omogućivanja i olakšavanja dostupnosti spisa. Nastaju popisi spisa, tj. obavijesna pomagala kao sredstvo kojim arhivisti upravljaju gradivom. Izrađuju se u obliku pregleda, vodiča, sumarnih i analitičkih inventara, regesta...

Međutim, ono što arhivisti nazivaju pomoć u pretraživanju jest u najboljem slučaju zatvorena komunikacija, napisana od jednog arhivista koju će pročitati drugi arhivist, a ne korisnik. Pišući jezikom administracije, autori ove dokumentacije ne upućuju na izražene potrebe korisnika. Autori većine izrađenih obavijesnih pomagala pretpostavljaju izvrsno poznavanje kronologije i konteksta, tako da specijalizirana priroda većine potraga za informacijama i nedostatak uvježbanosti mnogih korisnika dovodi u proturječnost, uključujući i pretpostavku neograničenog slobodnog vremena korisnika.

HRVATSKI ARHIVI I STANJE U PRAKSI U ŠKOLAMA I FAKULTETIMA

Zbog nepoznavanja svrhe arhiva i načina kojim on funkcionira, korisnici najčešće nisu u stanju precizno definirati predmet koji ih zanima, dokument ili informaciju koju traže. Naša arhivistička literatura ne samo da se ne bavi korisnicima, ona se ne bavi ni načinima educiranja korisnika. Već od nižih razreda osnovnih škola djeca se potiču na učlanjenje u knjižnice, vodi ih se u muzeje, educira ih se da budu konzumenti knjižnica i muzeja. Djecu se ne vodi u arhive, njih se ne odgaja da budu budući korisnici arhiva. S odraslima situacija nije ništa bolja (Heđbeli, *ibid.*).

Sedamdesetih godina prošlog stoljeća započinju intenzivnije teorijske rasprave o kulturno-prosvjetnoj djelatnosti arhiva. Težište tog ostvarenja uzima za polazišnu osnovu demokratizacije kulture u pogledu revalorizacije kulturne baštine. Stavlja se naglasak na spomeničko blago te njegovu interpretaciju u historiografiji, publicistici i ostalom kulturno-prosvjetnom životu. Promišljanje o suradnji arhiva s nastavom ide u nekoliko točaka: reforma nastave ima težiti modernizaciji nastavnog procesa i suvremenoj znanstveno-egzaktnej interpretaciji nastavnoga gradiva. Nastavne institucije moraju znati što im arhivska ustanova može ponuditi i pružiti u određenom razdoblju, a arhivi im u tom mogu olakšati odgovarajućim pismenim informacijama. Uz postojeće vodiče i kroz arhivsko gradivo, tematske vodiče i druga arhivska znanstveno

obavijesna pomagala, moguće su specijalne informacije, baš i za nastavne potrebe. (Stulli, 1997). Suradnja nastave s arhivom urodila je osamdesetih godina uvođenjem arhivistike u srednjoškolski sustav (barem u dijelu hrvatskih gimnazijskih programa). Ipak, početkom 90-ih godina ovi trendovi se gase. U novije vrijeme, međutim, uspostavom mrežnog informacijskog sustava ARHINET za opis, obradu i upravljanje arhivskim gradivom, omogućen je i *on-line* pristup podacima o arhivskim zapisima koji se čuvaju u državnim i drugim arhivima. Uz pomoć digitalnog arhiva možemo upoznati digitalizirane dokumente iz prošlosti. Tu nam se otvara pisana, slikovna, snimljena i na druge načine dokumentirana arhivska baština u svom izvornom obliku (primjerice, hrvatska mjesta u Grafičkoj zbirci HDA, fotografske slike iz Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, Monumenta antiquissima...) ARHINET je poduprt od Ministarstva kulture RH za nacionalni projekt 2007., a 2008. postaje dio Operativnog plana provedbe e-Hrvatska za 2008. godinu.

Tri godine kasnije, *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* za odgojno obrazovne ciljeve djece i mladih (2011, str. 23.) potiče promicanje vrijednosti očuvanja nacionalne baštine, lokalnoga i regionalnoga kulturnog naslijeđa, afirmiranja povijesno-kulturnih stečevina u vlastitom životnom okruženju. Odgoj za arhive, u tom kontekstu, postaje osnova suvremenog razvoja i Republike Hrvatske. Svrha takva pristupa jest odgoj mlade generacije počevši s djecom predškolske i školske dobi. Društveno-pedagoška važnost odgoja za arhive nije dovoljno proučavana; dugo je bila zapostavljena i s teorijsko pedagoških razrada uporabe arhiva i njegova praktičnog ostvarenja. Znanstvena istraživanja i iskustva su malobrojna.

Izradbom projekcije navedenih trendova s *Nacionalnim okvirnim kurikulumom za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* suočavamo se s dosta sličnih izazova: prednost se daje socijalnom konstruktivizmu (ibid, 2011, str. 30.), u kojem učenik, uz podršku učitelja i nastavnika, istražuje i konstruira svoje znanje; očekivana učenička postignuća se dijele prema obrazovnim ciklusima (ibid, str. 35.), i obuhvaćaju međupredmetne teme (ibid, str. 41.-46.) koje pored "učiti kako učiti" smjeraju na: osobni i socijalni razvoj, zdravlje, sigurnost i zaštitu okoliša, poduzetništvo, na uporabu informacijske i komunikacijske tehnologije te građanski odgoj i obrazovanje. Događaju se i promjene načina učenja (preporuka Tuning projekta u skladu s kulturom učenja i poučavanja većine europskih zemalja) i na sveučilišnim razinama (Uvod u projekt usklađivanja obrazovnih struktura u Europi: Sveučilišni doprinos bolonjskom procesu, Education and Culture, Socrates – Tempus). Obrazovni proces se usmjerava prema studentima ishodom učenja koji uključuju intelektualne (misaone) vještine primjene usvojenog znanja, analize, sinteze, evaluacije te poželjnih praktičnih i generičkih vještina.

Iz nacionalne edukacijske literature još se ne nazire vrijednost korištenja primarnih izvora u postojećem obrazovnom sustavu koji se transformiranjem prilagođuje razvoju društva znanja, odrazu nacionalnoga, kulturnoga i duhovnoga identiteta unutar složenih globalizacijskih procesa.

RECENTNIJA AMERIČKA ISTRAŽIVANJA, TEORIJE I KONCEPTI

Brojna inozemna istraživanja započinju 80-ih godina prošlog stoljeća. Početak je to uključivanja u rasprave o profesionalnom identitetu arhivista. Već Osborne (1986/87) razvija diskusiju o profesionalnoj ulozi arhivista, stručnjaka povijesnog istraživanja, onog koji upravlja zapisima i čuva gradivo, ali i onog koji zapostavlja vlastite odgojne dužnosti. On zagovara obnovljenu ulogu arhivista u procesu kanadskog odgojno-obrazovnog programa. Još je aktualnija Cook (1997), zagovornica primarnih izvora arhivskih dokumenata primjenjivih u učioničkom okružju. Na području Sjedinjenih Američkih Država Robyns (2001) naglašava aktivniju ulogu arhivista u edukaciji studenata, naročito u važnosti stjecanja vještina kritičkog mišljenja. Mnogi inozemni arhivi prepoznaju učitelje te provoditelje programa institucija koje obrazuju ljude u najranijoj dobi kao veliki korisnički potencijal za virtualne zbirke primarnih izvora. Naglasak je na projektu fokusiranom na edukatore, prenositelje znanja, promicatelje uspješnosti korištenja primarnih izvora arhivskih zbirki poučavanjem u učioničkom okružju. (Gilliand-Swetland, 1998).

Splet pedagoških teorija o važnosti učenja utemeljenog na istraživanju (inquiry based learning) cilja na korištenje primarnih materijala u brojnim učionicama primarnih i sekundarnih američkih školskih sustava, tj. na edukaciju usmjerenu k uporabi "sirovih" podataka tijekom procesa učenja. Sam proces učenja i vrjednovanja informacija te upravljanja vještina informacijskih sadržaja zadanih predmetnih područja događao se ukrštavanjem brojnih disciplina, kurikula i predmetnih standarda. U pedagoškoj literaturi, riječ je o učenju koji se temelji na istraživanju, o konceptu poučavanja s naglaskom na proces otkrivanja, a ne toliko usmjeravanja prijenosa znanja s učitelja na učenika (Audet, 2005). Koncept stavlja u fokus postavljanje pravilno strukturiranih, produktivnih pitanja, a ne toliko pronalazak konačnih odgovora. Hrabri na razmišljanje o mnogostrukim perspektivama, i što je najvažnije, na kritičko razmišljanje o predmetu vlastitih interesa.

Ovi naglasci na vještinama istraživanja i korištenju arhivskog gradiva te dopunjenim kontekstualiziranim znanjem funkcioniraju 1990-ih u gotovo svim američkim nacionalnim predmetnim standardima. Prednost istraživačkih koncepata se očituje u konstruiranju mentalnih shema, a ne samo isticanju činjeničnog znanja. Povjesničari se moraju pitati zašto je neki dokument dospio do njih, a ne neki drugi, odnosno koji su interesi i okolnosti postojali kroz

povijest da se određene vrste dokumenata sačuvaju. Na isti način slična pitanja postavlja i arhivista, primjerice: Kome je ovaj dokument namijenjen za korištenje? Zašto je netko trebao zapisati ovu informaciju? Zašto je stvaratelj ovog dokumenta izabrao zapisati ovu informaciju baš na ovakav način?

Prenositelji znanja moraju pobuditi jedan dublji uvid u pitanja autentičnosti, primjerice, provenijencije dokumenta ili zbirke, poticati na radoznalost, a time i na mogućnost eventualnog odmak od kustodijalne povijesti te izravnog dovođenja u vezu s onim što bi nazvali autentičnošću samog dokumenta. Prenositelji znanja su eksperti vlastitog područja, oni imaju mnogo organiziranje sheme, bolje razumijevanje ključnih koncepata područja te razvijenije shvaćanje trenutka i načina za primjenu tih koncepata. U razvoju ovih kognitivnih okvira pomaže učenje kroz otkrivanje. Vještine otkrivanja i analiziranja informacija treba da idu prema pridruživanju k ostalim informacijskim sadržajima. Vještine koje se stječu učenjem putem istraživanja jesu solidna priprema za karijere u akademskom svijetu (Levstik i Barton, 2005).

Na temelju američkih istraživanja dobiveni su zaključci prema kojima bi budući edukatori trebali svoj stručno-znanstveni diskurs temeljiti korištenjem primarnih resursa, na tekstovima službenih dokumenata, a ne samo pouzdanjem na objavljene izvore. Studije (Hendry, 2007) potvrđuju da učitelji ne obraćaju pozornost na povezivanje pedagoške dokumentacije s arhivskim zbirkama, integralnim materijalima za didaktičko-metodičko oblikovanje nastavnog podučavanja. Što se tiče sveučilišne razine, postoji nekoliko recentnijih provođenja istraživanja o studentskim potrebama za arhivskim informacijama, primjerice (Pavelin, 2013; prema: Jackson, G., 2011; Cherry, Duff, 2008).

PLANIRANJE KOMUNIKACIJA S JAVNOSTIMA (EDUKATORIMA) I KREIRANJE EDUKACIJSKIH PROGRAMA

Na temelju hrvatskih (Pavelin, 2012; Pavelin, 2013; Pavelin, 2014) i američkih iskustava (Russell i Wosh, 2011) vidimo da arhivistima ostaje uložiti dosta napora u razvoju prikladne komunikacije s heterogenom javnošću. Nužno je otkrivati potrebe tih javnosti, istraživati njihove navike, stavove, ponašanja, I, primjereno tome, pripremati gradivo koje će u prikladnom formatu ispuniti njihove potrebe. Već je bilo riječi o potrebi da arhiv donosi planove te demonstrira važnost pohranjenoga gradiva i iskaže vlastitu relevantnost u lokalnoj zajednici i šire, suradnjom s različitim javnostima, posebno s onima koji se bave prenošenjem znanja. Određivanje javnosti je važno da znamo u kojem pravcu djelovati. Najočitiya korisnička javnost su postojeći istraživači arhiva. Arhiv na temelju dokumentacija (obrazac za

prijavu, ali i dnevni registar posjeta, popis sudionika radionica...) ima informacije o njihovom identitetu i interesima. Poznavajući grupe i informacijske izvore o njima, arhivi mogu započeti s uspostavom redovitog programa dokumentiranja korisnika. Jedno od tih prvih stvari koja omogućava lakšu komunikaciju s arhivskim korisnicima te drugim pojedincima i organizacijama jest izraditi listu s korisničkim podacima (Pederson, 1993).

Kako bi se što bolje upoznali s populacijom studenata i profesora, arhivisti moraju naći informacije o trendovima u studiju, ishodima predmetnih učenja i traženim kompetencijama. Upoznavanje sa sadržajem nastavnog plana je bitan element u organizaciji javnih programa. Veoma je važno da arhivisti stupe u izravan kontakt s profesorima, pogotovo s onima koji će biti uključeni u pojedini javni program. Oni su jako bitan izvor informacija o potrebnim studentski kompetencijama i nastavnom planu te ishodima nastave. Zanimanje profesora za provedbu nekog javnog programa može biti ključ uspjeha.

Povijest i društvene znanosti su, prema profesionalnoj usmjerenosti, područja na koja treba obratiti najviše pozornosti; međutim, trebala bi biti zastupljena i ostala programska područja obrazovnih ustanova. Arhivski zapisi mogu poboljšati proces učenja i među studentima književnosti, prirodoslovnih znanosti, matematike, kazališta, umjetnosti, komunikacija itd. Kako bi to bilo moguće, arhivist koji kreiraju javne programe moraju biti dobro upoznati s planom i ciljevima nastave. Arhivski izvori mogu studente naučiti dosta toga, ne na samo puko nizanje povijesnih činjenica i "uvažanje povijesti kao takve" (Roe, 1998). Profesori mogu, primjerice, koristiti dokumentaciju iz područja društvenih znanosti te podučavati studente vještinama kritičkog mišljenja, sposobnosti čitanja, pronicljivosti u prosuđivanju različitih gledišta i razvoja interpersonalnih komunikacijskih vještina.

U prikupljanju informacija o ovim korisnicima mogu se uzeti u obzir neki korisnički alati. Oblik obrasca za registraciju korisnika u čitaonici se može podesiti pri identificiranju odabranih istraživačkih tema i korištenog gradiva. Povremeni sažetci informacija sadržanih u ovom obliku jest alat koji ukazuje na istraživačke interese. Arhivisti bi se trebali osposobljavati za dubinsko referentno intervjuiranje s ovim istraživačima pri identifikaciji njihovih potreba. Ukoliko je vrijeme ograničavajući faktor arhiv može, u dogovoru sa sveučilišnim profesorima, uzeti u obzir studente psihologije, sociologije, menadžmenta ili informacijskih/komunikacijskih znanosti u provedbi istraživanja njihova seminarskog rada ili nekog drugog sveučilišnog projekta na razini pripadajućeg Odjela pri sastavnicama Sveučilišta, ili će provoditi intervju isključivo na temelju uzorkovanja (određivanje tipologije korisnika). Arhivisti moraju razumjeti na koji način studenti koriste primarne resurse, koje su vrste dokumenta studenti koristili pri svojim istraživanjima, gdje su ih pronalazili. Razumijevanjem ovoga može itekako pomoći arhivistima formirati radionicu

za sveučilišne profesore, usmjerenu na područje arhivskog istraživanja koje je studentima naročito teško.

Programi provedbi u lokalnim zajednicama mogu bit kreirani tako da zadovoljavaju potrebe užeg kruga pojedinaca, dok oni koji ciljaju na upotrebu na širem području moraju biti kreirani da zadovolje široki spektar potreba. Može se, primjerice, prići i vrtićima gdje će se arhiv prilagođavati dječjoj pažnji, uvažavanjem njihovih mogućnosti. Djeca mogu biti zainteresirana u promatranju povijesnih fotografija vlastita zavičaja, primjerice, njegova razvoja i promjene (čitkost, šarenilo, kratkoća, lakoća čitanja, zapamćivanja). Nadalje, mnoga lokalna, regionalna i nacionalna udruženja učitelja i nastavnika osnovnih i srednjih škola organiziraju konferencije. Ovo je arhivistima prigoda za ostvarivanje kontakta i pribavljanje korisnih informacija. Postoji mogućnost i da se arhivi uključe u lokalnu organizaciju učitelja te iskažu vlastite prijedloge ili ponude povratne informacije glede predloženog arhivskog programa. Arhiv može organizirati i za to prikladnu radionicu namijenjenu pretraživanju primarnih izvora u različitim kurikulskim područjima. Ta bi izobrazba bila namijenjena pojedinim školama, pružanju usluga i obrazovanju prilagođenom potrebama tih škola. Edukacija može biti posebno uspješna ukoliko se arhivska spremišta otvore lokalnim školskim uredima, prilagođenim podučavanju utemeljenom na lokalnom kurikulumu. Suradnja sa školama bit će mnogo uspješnija ako postoji solidna veza arhiva s nastavom.

ZAKLJUČAK

Procesima odgoja i obrazovanja se, sukladno zacrtanom *Nacionalnom okvirnom kurikulumu za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* te preporukom *Tuning projekta* za sveučilišno obrazovanje, u najšire slojeve građana sve čvršće usađuje spoznaja o poštovanju i zaštiti arhivskog gradiva, njegovu korištenju i vrijednosti za sviju nas. Odgoj za arhive mora biti osnova i suvremenog razvoja Republike Hrvatske. Takvim odgojem bi se trebali obuhvatiti ljudi svih dobi. Da bi se učinio veći zaokret posebno mjesto zauzima odgoj mlade generacije počevši s djecom predškolske i školske dobi. Kako bi se arhivsko gradivo pretvorilo u obrazovno dobro, potrebno je uvođenje novog stručnog kadra, usmjerenog u planiranju komuniciranja arhiva s edukatorima različitih profila, tj. pomoćnika u planiranju arhivskog programa usmjerenog prema informacijskim potrebama edukatora. Za postojeće hrvatske arhiviste potrebna su nova znanja, gdje bi se pozornost prebacila s administracije dokumenata na potrebe korisnika. Iz ovog proizlazi aktualna nužnost izradbe nacionalnih i regionalnih korisničkih studija te drugačijeg promatranja na arhivski posao, koji bi trebao biti koncentriran više na korisnike nego na gradivo. Ovaj promijenjen pogled mogao bi naći svog

odraza i u obrazovanju hrvatskih arhivista, tj. u njihovu osposobljavanju za budućnost.

LITERATURA

- Audet, R.H. (2005). *A Continuum of Ideas, Issues, and Practices in Integrating Across the Curriculum*. Thousand Oaks, California: Corvin press. Preuzeto 15.1.2014. na:
http://books.google.hr/books?id=e9WrAFrsMo4C&pg=PT24&lpq=PT24&dq=Audet,+Richard+H.+Inquiry:+A+Continuum+of+Ideas,+Issues,+and+Practices+in+Integrating+Across+the+Curriculum&source=bl&ots=8YqhSU2RCW&sig=V7tLuc9exXbGPmdUERZ3_qADZnk&hl=en&sa=X&ei=zgDfUr-ljtCKyQPTvIGgCg&ved=0CCsQ6AEwAg#v=onepage&q=Audet%20C%20Richard%20H.%20Inquiry%3A%20A%20Continuum%20of%20Ideas%20C%20Issues%20C%20and%20Practices%20in%20Integrating%20Across%20the%20Curriculum&f=false
- Cook, S., A (Fall 1997). *Connecting Archives and the Classroom*. Archivaria 44. (str. 102-117) Preuzeto 13.1.2014. na:
http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCeQFjAA&url=http%3A%2F%2Fjournals.sfu.ca%2Farchives%2Findex.php%2Farchives%2Farticle%2Fdownload%2F12198%2F13214&ei=Vv_eUqOiDKWyywPHyIHQDw&usg=AFQjCNE2hjmXlHwu70Up2DUFiAK4z9GrKQ
- Cutlip, S.M., Center H.A., Broom, M.G. (2000). *Effective Public Relations*. New York: Upper Saddle River, Prentice Hall. 8
- Dearstyne, W.B. (Winter, 1987). *What is the Use of Archives? A Challenge for the Profession?* American Archivist 50, (str. 76-87). Preuzeto 8.1.2014. na:
<http://www.jstor.org/discover/10.2307/40294350?uid=3738200&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21103308391427>
- Ericson, T.L., (2003). A Framework for Planning Public Programs: Advocating Archives. U: Finch Freeman, E. (ur.) *An Introduction to Public Relations for Archivists*. Lanham, Maryland, and Oxford: The Society of American Archivists and The Scarecrow Press. (str. 65-81)
- Freeman, T.E., (1984). *In the Eye of the Beholder: Archives Administration from User's Point of View*. American Archivist 47(2), (str. 111-123) Spring. Preuzeto 8.1.2014. na:
<http://www.jstor.org/discover/10.2307/40292652?uid=3738200&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21103308391427>

- Gilliand-Swetland A. (1998). *An Explanation of K-12 User Needs for Digital Primary Source Materials*. *American Archivist* 61. 1 (str. 136-157). Preuzeto 14.1.2014. na: <http://www2.hawaii.edu/~wertheim/652HigginsGS.pdf>
- Grunig, J.E., Hunt, T. (1984). *Managing Public Relations*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Gregory Anne. (2006). Public relations as planned communication. U: Tench R., Yeomans, L. (ur.) *Exploring public relations*. Harlow: Prentice Hall (str. 182-208)
- Hendry, J. (Spring/Summer 2007). *Primary Sources in K-12 Education: Opportunities for Archives*. *The American Archivist*. 70 (str. 114-129). Preuzeto 15.1.2014. na: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/40294452?uid=3738200&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21103308391427>
- Uvod u projekt Usklađivanje obrazovnih struktura u Europi: Sveučilišni doprinos Bolonjskom procesu. Preuzeto 14.1.2014. na: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_brochure_Croatian_version_FINAL.pdf (str. 1-103)
- Joyce, W.L. (1984). *Archivist and Research Use*, *American Archivist* 2: Spring (str. 124-133.) Preuzeto 10.1.2014. na: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/40292653?uid=3738200&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21103308391427>
- Levstik L.S., Barton K.C. (2005). *Doing History: Investigating with Children in Elementary and Middle Schools*. Manwah, New York: Lawrence Erlbaum Associates. Preuzeto 14.1.2014. na: http://books.google.hr/books?id=vILDcUKoN0oC&pg=PA203&lpg=PA203&dq=Levstik+Linda+S.+and+Barton+Keith+C.,+Doing+History:+Investigating+with+Children+in+Elementary+and+Middle+Schools+%28+Mahwah,+N.J.:Lawrence+Erlbaum+Associates,&source=bl&ots=6-V0oIX0jo&sig=vzw9_Ibl51x6zS_I2Jff8YRqCW0&hl=en&sa=X&ei=PwDfUu6RI4iyyQOehIGwDQ&ved=0CDIQ6AEwAg#v=onepage&q=Levstik%20Linda%20S.%20and%20Barton%20Keith%20C.%20%20Doing%20History%3A%20Investigating%20with%20Children%20in%20Elementary%20and%20Middle%20Schools%20%28%20Mahwah%20CN.J.%3ALawrence%20Erlbaum%20Associates%2C&f=false
- Mazzenga, M. (2011). Educational Programming . U: James, R.D., Wosh, P.J. (ur.) *Public Relations and Marketing for Archives: A How -to-Do-It Manual*. (str. 163-170)
- Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*. Preuzeto 15.1.2014. na: <http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CC0QFjAB&url=http%3A%2F%2Fpublic.mzos.hr%2Ffgs.ax>

- d%3Fid%3D18247&ei=LQHfUrT3M8isyAOv4IDQDA&usg=AFQjCNGidk8doqI7V51dHc2Rh62sagxFEg
Nacrt preporuke o Europskoj politici o dostupnosti arhivskog gradiva. Preuzeto 12.1.2014. na:
<http://zagreb.arhiv.hr/hr/pdf/Zastita%20osobnih%20podataka.pdf>
- Osborne K. (Winter 1986-87). *Archives in the Classroom.* Archivaria 23. (str. 16-40.) Preuzeto 13.1.2014. na:
http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fjournals.sfu.ca%2Farchivar%2Findex.php%2Farchivaria%2Farticle%2Fdownload%2F11364%2F12305&ei=v_7eUsaWJ6PkywOz04EI&usg=AFQjCNGjz_w5wa53R5sEAh7kkPvYOcsMCg
- Pavelin, G. (2012). *Promjena uloge arhiva u komunikaciji s korisnicima na primjeru Državnog arhiva Zadar.* Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet
- Pavelin, G. (2013). Učinkovitost PR-komuniciranja u povezivanju arhiva i studenata: primjer Državnog arhiva u Zadru. *Libellarium*, V, 2, 197-216.
- Pavelin, G., Pletikosić, M. (2014). Communication Sensibility of Croatian State Archives
International journal of scientific Research V, 3, (1) 32-34.
- Pederson, A. (1987). User Education and Public Relations. U: Ellis J., (ur.) *Keeping Archives.* Australia: Australian Society of Archivists. 2 (str. 304-349)
- Pravilnik o korištenju arhivskog gradiva.* Narodne novine. 105/1997., 64/2000., 65/2009. Preuzeto 12.1.2014. na:
http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.tz-samobor.hr%2Fget%2Fimages%2Fgeneric_content%2Fgeneric_content_file_1_1475.docx%2Fpravilnik-o-zastiti-i-obradi-arhivskoga-i-registraturnoga-gradiva&ei=Yv3eUoDiOKfoywPSh4LYBQ&usg=AFQjCNGg0_XxA AijjbGcumT42GovkIHBIg
- Hedbeli, Ž. Korisnici, arhivi, literatura: *Zagovor za istraživanje korisnika u Hrvatskoj.* (str. 1-6) Preuzeto 13.1.2014. na:
<http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCUQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.filos.com%2Fmkrzak%2FKorisnici.doc&ei=RJzfUoWDNYKj0QXAjoD4Bg&usg=AFQjCNHivr0UMsPanLUUf5pBH5Kme2nlcg>
- Robyns M. (Winter 2001). *The Archivist as Educator: Integrating Critical Thinking Skills into Historical Research Methods Instruction.* American Archivist 64. (str. 363-384.) Preuzeto 13.1.2014. na:
<http://www.jstor.org/discover/10.2307/40294177?uid=3738200&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21103308391427>

- Roe, D.K. (1988). Public Programs: Managing archives and Archival Institutions. U: Bradsher, J. Chicago, G. (ur.) *Mansell Publishing Limited*. Chicago: The University of Chicago Press. (str. 218-227)
- Stulli, B. (1997). *Arhivistika i arhivska služba: studije i prilozi*, Zagreb: Hrvatski državni arhiv.
- Tomić, Z. (2008). Odnosi s javnošću-teorija i praksa, Zagreb – Sarajevo: Synopsis.
- Zakonu o korištenju arhivskoga gradiva*. Preuzeto 12.1.2014. na: http://arhinet.arhiv.hr/_Download/PDF/Pravilnik_o_koristenju_arhivskoga_gradiva.pdf.

***PLANNING OF COMMUNICATION OF ARCHIVES: PUBLIC
EDUCATIONAL PROGRAMS AND INFORMATION NEEDS OF
CROATIAN EDUCATIONAL SYSTEM***

ABSTRACT

Under term the public (educational) programs we understand communications planning with which archives are turning to informing the public with their work and to motivate various profiles of public within the education sector with the exploration and use of archival material. The purpose of this study was to investigate the current archival educational bang, realize its potential compatibility with the general upbringing and education goals of the National Curriculum Framework and implement their practical applicability through public archival programs. The author cites more recent american studies based on the use of archival material and its significance in research-based learning (inquiry based learning). Such informational potential of the materials, applicable for our educational needs, often remains untapped. Author suggests the acquisition of new competencies in Croatian archival education, focused on solid institutional management, planning of communication with educators in primary and secondary schools, the academic community in general. At the same time, it proposes models for their implementation.

KEY WORDS: *archives, public (educational programs) use of materials, users, planning, communication*